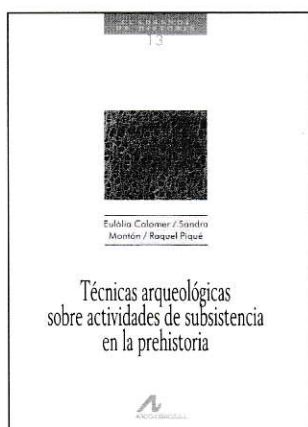

COLOMER, Eulàlia; MONTÓN, Sandra; PIQUÉ, Raquel: *Técnicas arqueológicas sobre actividades de subsistencia en la prehistoria*. Madrid, Arco Libros SL, col. Cuadernos de Historia, 13, 1996.

Un dels problemes amb què es troben els estudiants de primer cicle universitari i sovint també els de secundària és la manca de manuals, de llibres de text. Manuals, publicacions que cobreixin les necessitats que provoquen l'estudi dels temaris, sovint massa amplis, sovint amb temes i enfocaments nous que encara no s'han reflectit en els llibres aprovats per les autoritats en ensenyament. Altres vegades, l'especialitat intrínseca d'alguns temes, que es mostren més críptics que clars, provoca que la seva difusió es realitzi en cercles molt restringits: monografies estrangeres, revistes especialitzades... accessibles tan sols, i de vegades no sempre, a les biblioteques universitàries i de centres científics.

Davant aquesta necessitat, van apareixent col·leccions de llibrets, quaderns de butxaca, que intenten cobrir aquests buits. Recordem alguns títols de la famosa col·lecció *Austral* d'Espasa Calpe o, més recentment, els *¿Cómo reconocer el arte?*, la col·lecció traduïda del francès *Qué se?* o, ja en català, els famosos *Llibres de la Frontera*.

En aquest àmbit hem d'inscriure la col·lecció *Cuadernos de Historia* de l'editorial Arco/Libros SL, amb més de vint títols publicats i uns quants en premsa. Entre aquests, comentarem el redactat per Eulàlia Colomer, Sandra Montón i Raquel Piqué, sobre tècniques arqueològiques en activitats de subsistència.

Si comencem el llibre per on poca gent ho fa, és a dir, per la introducció, ja d'entrada es palesa un desig: la desmitificació de l'arqueologia, en aquest cas l'arqueologia prehistòrica. Desmitificació davant la imatge romàntica, i

per tant distorsionada, del món d'aventures, tresors i descobriment, i intent de mostrar que és una ciència molt més prosaica, i avorrida algunes vegades –cosa que dic jo–, i que es basa per al seu progrés en detalls que semblen, a primera ullada, una futilesa: els carbonets, el pol·len, les ceràmiques que es troben en un jaciment arqueològic.

Les autores han defugit de fer un tractat enciclopèdic sobre la prehistòria, amb les tedioses llistes de jaciments, materials, datacions i descripcions, fan el contrari. Han trencat una llança amb vista a donar a conèixer tres tècniques destacades en la investigació prehistòrica, període en el qual centren la seva activitat científica: l'estudi de les restes òssies, vegetals i ceràmiques.

Hem de fer, però, una tasca d'imaginació abans de parlar dels temes que tracten. Ens hem d'imaginar que surt en una excavació arqueològica, en especial prehistòrica. Pensem en una cova o en el fons d'una cabana on viuen aquella gent. El que ens arriba ara són les restes que han suportat el pas del temps: els carbons de la llar on coien els aliments i s'escalfaven, els padellassos de terrissa esclatada al costat del foc o en un altre punt del lloc de troballa, les restes alimentàries: ossos animals, llavors, pinyols, grans i pol·len.

L'actual arqueologia s'atansa a l'estudi d'aquestes restes per poder conèixer com viuen aquelles societats, com s'adaptaven al medi i com el transformaven, amb l'agricultura i la ramaderia.

La primera part del llibre se centra en l'estudi de les restes òssies faunístiques: l'aprofitament que cada grup humà, cada societat, treu dels animals –fabricació d'estris (botons,

agulles, etc.) o ús alimentari.

Aquestes restes ens arriben en diferent estat: recremades pel sol, cuites, trepitjades, rossegades per animals, fetes malbé per l'acidesa de la terra on s'ha trobat, dades a tenir en compte en fer l'estudi pertinent.

Un cop recuperat l'os de l'excavació, es passa a la seva identificació: cabres i ovelles (ovicaprins), llops, guineus, gossos (cànids), senglars i porcs (suids), cavalls, rucs... (èquids), bous i vaques (bòvids), a banda de l'aviram.

La identificació de les restes òssies, sovint, donada la fragmentació dels ossos, es fa difícil. Es plantegen problemes com la diferència entre animals domesticats i salvatges, en el cas d'ovelles i cabres, porcs i senglars; la diferenciació sexual de cada individu i la utilització de tècniques d'anàlisi com l'ADN.

Per a l'estudi de les restes faunístiques —també en les vegetals i les ceràmiques— s'estableixen una sèrie de càlculs, com el còmput de restes identificades, el nombre mínim d'individus o el pes, que permeten aproximar-se de forma numèrica a les preferències alimentàries quant a consum de carn.

En l'estudi dels recursos faunístics es diferencien dos patrons demogràfics entre els animals, un de tipus catastròfic, o diguem-ne vegetatiu (decreixement de nombre d'individus per edat, epidèmies etc.) i atricional, en què es veu una major quantitat d'individus joves i vells. L'altre aspecte és l'estudi dels patrons de cria. Entren en joc conceptes que, per obvis se'ns poden escapar: l'obtenció de carn a partir d'animals domèstics, amb sacrifici d'animals mascles i joves i conservació de les femelles per a la cria; l'obtenció de llet; la castració dels mascles amb finalitat de creixement o de bèsties de tracció o l'obtenció de llana, que provoca que l'animal no se sacrifiqui fins que aquesta perd qualitat.

Es comenten elements com la diferenciació de sexe i edat sobre la base d'elements com la presència/absència de banyes; la mida dels ossos quant al sexe; la fusió de l'epífisi dels ossos, la forma de les sutures cranials o el desgast i presència de les dents, per l'edat.

Molt interessant és el comentari del que s'obté dels animals sacrificats i les marques que deixa aquest aprofitament: la presència de gran nombre de falanges i metàpodes pot indicar un aprofitament de la pell. Determinades marques en l'os mostren el tipus d'esquarterament que pateix la peça, i d'altres si s'extreu la carn abans o després de la cuina, o l'aprofitament del moll. L'estat de l'os indica també el procés culinari: ingestió crua, bullida, cuina, o l'estudi de les patologies dels animals, com marques i deformacions, que indiquen el seu ús en la tracció, o malalties que pot patir.

El segon capítol de l'assaig se centra en l'estudi de les restes vegetals: pol·lens i espores, fitolits, fruits i llavors, i la fusta. Potser es tracta de l'estudi més complicat, ja que necessita uns sistemes d'obtenció de mostres molt més específics que la simple recollida: tamisat del sediment de terra, flotació o sistemes químics sofisticats a fi d'obtenir pol·lens i fitolits.

L'estudi de les restes vegetals ha de tenir en compte que les que es troben en una excavació no sempre procedeixen d'una acció humana (pensem en els pol·lens portats pel vent, o les restes procedents dels excrements animals).

El procés d'aquestes dades permet el coneixement de l'alimentació, l'energia calòrica i lumínica (foc), atansar-se al seu ús com a matèria primera per a l'elaboració d'estrís, pensem, per exemple, en el cànem i el lli per a cistelleria i teixits. Aquestes dades ens acosten òbviament a poder conèixer el medi ambient i el paisatge, i per tant es pot estudiar la potencialitat d'aprofitament i d'explotació.

Finalment, el tercer apartat es dedica a la resta arqueològica per antonomàsia, la terrissa, la ceràmica. Potser per la seva presència gairebé predominant en tota excavació des del neolític, ha fet que la terrissa hagi estat menystinguda o s'hagi estudiat des d'una perspectiva diferent: per a l'obtenció de datacions cronològiques, quan les dades que ens ofereix el seu estudi són molt més àmplies.

La terrissa s'ha de prendre com un objecte quotidià fàcil d'obtenir a partir de fang, desgreixants i aigua, que convenientment modelats i cuits a una temperatura de més de 600° C creen una nova matriu, que coneixem com a ceràmica.

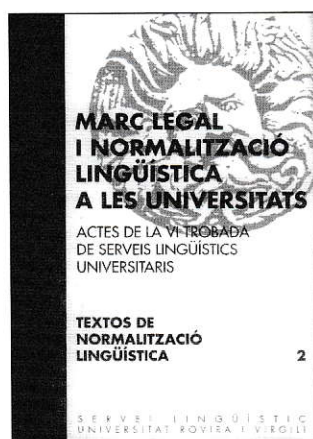
El seu estudi complet contempla des de la selecció del fang i desgreixants, la preparació de les argiles, modelatge, acabats, assecament i cuina, mitjançant anàlisis físicoquímiques (arqueometria), òptiques i químiques. A partir d'aquestes anàlisis, algunes de les quals són força sofisticades, es procedeix a estudis com els de la funcionalitat dels atuells ceràmics: no és el mateix el material i tractament per a un plat que per a una gerra o una olla. L'estudi de la ceràmica ens atansaria, doncs, a un sistema productiu determinat, el de la terrissa, i a partir d'aquest, als patrons alimentaris, de treball, etc. d'una comunitat.

Hem pogut veure, doncs, que aquest llibre s'apropa a l'arqueologia des de tres punts de vista nous, no des de l'anàlisi tradicional d'una excavació arqueològica, sinó des de l'estudi de tres elements que hi surten: restes animals, restes vegetals i ceràmica. Òbviament són tres tipus d'estudis que tenen problemes a l'hora d'analitzar les dades, pensem que en una excavació es recupera parcialment el que el temps ha anat esborrant, que

aquestes restes no tan sols han arribar per una acció humana voluntària, també pot ser-ho de forma fortuïta. Ara bé, la conjunció d'aquestes tres àrees d'estudi amb l'arqueologia més "clàssica" o "tradicional" faciliten enormement la comprensió d'èpoques reculades.

Sens dubte el llibre ha assolit l'objectiu, potser amb un llenguatge ja per a iniciats, però que aclareix que l'arqueologia prehistòrica, i en extensió l'arqueologia en el sentit ampli, no és tan sols excavar.

JOAN J. MENCHON I BES

Servei Lingüístic de la Universitat Rovira i Virgili, Marc legal i normalització lingüística a les universitats. Actes de la VI Trobada de Serveis Lingüístics Universitaris. Tarragona, 1996 (Textos de Normalització Lingüística, 2).

Aquest mes de novembre s'ha presentat un nou volum de la col·lecció *Textos de Normalització Lingüística* que publica el Servei Lingüístic de la Universitat Rovira i Virgili.

La sèrie es va iniciar, el juny de 1995, amb l'obra *La llengua catalana a la Universitat Rovira i Virgili*, que presentava les dades de coneixement i ús del català recollides a través d'una enquesta sociolingüística a la URV.

Un any més tard, tenim a les mans un llibre de caràcter ben diferent del primer: com ja indica el títol, es recullen en aquest volum les actes de la VI Trobada de Serveis Lingüístics Universitaris que van tenir lloc a Tarragona el 15 i 16 de desembre de 1994, a més d'altres articles que constitueixen un material de reflexió i d'informació força valuós no només per a totes les persones que treballen en normalització dins les universitats sinó per als dinamitzadors lingüístics de qual-sevol àmbit.

El llibre s'enceta amb el pròleg de Joan Martí i Castell, rector de la Rovira i Virgili. A continuació comencen pròpiament les actes, amb el programa de la Trobada i la transcripció del discurs d'inauguració d'Antoni González Senmartí, vicerector d'Estatuts i Economia.

En la ponència de Jordi de Bofarull i de Jordi Ginebra, *Normalització i normalitat lingüístiques a les universitats catalanes*, s'exposa la necessitat imperiosa d'arribar a fixar els objectius finals del procés de normalització, "un horitzó de normalitat lingüística per a les nostres universitats com a mesura d'eficàcia planificadora i de compromís polític".

Exigències d'una situació normal serien

l'existència d'un espai universitari lingüístic català, la pràctica exclusiva de la llengua pròpia de Catalunya tant en els usos institucionals i administratius com en la majoria d'activitats acadèmiques i científiques –deixant a part el plurilingüisme necessari en congressos o jornades internacionals o l'ús d'altres llengües en els estudis de filologia–, o la fixació del paper dels serveis lingüístics en aquesta nova etapa –que es podrien dedicar a la recerca terminològica, a la formació del professorat i l'alumnat nouvingut, a la formació en llenguatges d'especialitat o en llengües estrangeres, etc.

Els autors relacionen molt encertadament aquesta normalitat "al fet que un parlant d'una comunitat lingüística no hagi de fer un esforç suplementari per expressar-se oralment i per escrit en la seva llengua quan es troba en el territori propi de la comunitat: que no hagi de ser un militant lingüístic al seu propi país i entre els seus". Crec que és una molt bona definició, que jo completaria encara afegint-hi "i que pugui rebre oralment i per escrit informació de caràcter general en aquesta mateixa llengua", perquè és ben sabut que quan es tracta (i ara esmentaré aquells exemples recurrents) d'anar al cinema, llegir un prospecte d'un medicament, les instruccions d'un electrodomèstic o una revista del cor en català, ens podem trobar amb greus dificultats.

En aquesta citació crec que és clau la idea que tenir drets però haver de practicar la militància per exercir-los no implica, en absolut, normalitat. Tots tenim el dret de declarar en un judici en català, de fer una escriptura en